

Les últimes lletres

UN CULLINAN DE JOSEP PLA

PLA, Josep.

Cartes a Pere.

Edicions Destino. Barcelona, 1996. 364 pàg.

Quan es va descobrir el *Cullinan*, aleshores el diamant més gran del món, els gemmòlegs devien tremolar: tenien al davant una meravella i havien de decidir com extreure'n les gemmes més exquisides. Nosaltres, menys ambiciosos (per força!) que la monarquia britànica, ens acontentem amb un altre diamant: la correspondència de Josep Pla al seu germà Pere.

El recull de 211 cartes i postals escrites entre 1920 i 1973 (de fet el gran gruix és dels anys 20) ofereix, com el *Cullinan*, un potencial extraordinari, ja que ens permet –com esmenta l'editor, Xavier Pla, en un pròleg lúcid, clar, nítid i precís– «contemplar l'evolució personal i professional de l'escriptor des de les dues línies temàtiques que travessen tota la correspondència: les de les seves relacions familiars i la de la història dels seus llibres».

Aquests dos eixos vertebradors de tot el volum –que d'alguna manera són com les dues «estrelles d'Àfrica» extretes del *Cullinan*– deixen entreveure, d'una banda, les relacions conflictives de Josep Pla amb el seu pare i també la seva actitud paternalista de germà gran envers les germanes. Però per sobre de tot, evidentment, ens mostren la relació de l'escriptor amb el seu germà Pere, en principi lector únic d'aquesta correspondència que ara hem gosat profanar: una relació de confiança, amistat i estimació que, després de la mort del pare i del trasllat de Pere el 1947, per motius professionals, a Lisboa, es torna força més distant.

D'altra banda, aquest epistolari ens dona una informació inestimable sobre la gènesi dels primers llibres de Pla. Això permet, per exemple, que l'editor hagi pogut datar al 1922 l'obra que fins ara s'havia

considerat el primer llibre publicat per l'escriptor, *Las alimañas*. També ens demostra el control mil·limètric que ell mateix exercia sobre el procés complet de la seva obra, des de la correcció fins a la promoció i la venda dels llibres, manera de fer que contrasta totalment amb la imatge que Pla havia volgut donar: que havia entrat a la literatura catalana per casualitat.

Del llibre, però, també se'n poden extreure gemmes més petites i selectes sobre la personalitat humana i literària de l'escriptor: la seva visió escèptica de les relacions humanes, el seu precari ofici de periodista, els seus viatges com a font de coneixement, la seva difícil relació amb les dones, la seva gran intuïció, l'evolució de les seves idees polítiques, econòmiques i socials (convivint incòmodament amb el franquisme i defensant explícitament l'ús literari de la llengua catalana), o també la transformació del seu propi pensament, del país i de la gent a causa del turisme i de l'urbanisme salvatge.

Cartes a Pere és, doncs, un diamant en brut que, ben tallat i estudiat, ens mostra gran part de la vida i el caràcter polièdric d'un Pla familiar i confidencial, sense màscares de ficció literària. En definitiva, la imatge d'un home i d'un gran escriptor contemporani europeu.

Teresa Romaguera i Güell

